

Plukboeket Winter 2025 -2026

Een uitgave van SterkVVE.

Met nieuws over VVE en achterstandenbeleid.¹

Met veel genoeg brengen wij hier het eerste plukboeket van 2026, waarin weer veel recent onderzoek over voor- en vroegschoolse educatie en gelijke kansen is te vinden, zowel van Nederlandse als van buitenlandse herkomst. We vermelden telkens de link naar een publicatie, zodat lezers desgewenst de originele bron kunnen raadplegen om dieper in de materie te duiken. We selecteren de publicaties op relevantie en kwaliteit, en ook eenvoudig onderzoek naar praktische problemen laten we niet zomaar voorbijgaan. Commentaar en suggesties van lezers zijn welkom.

Leren leerlingen meer als ze vrijwillig hun vinger opsteken of als de leraar willekeurig bepaalt wie een beurt krijgt?

Deze vraag wordt aan de orde gesteld in de Kennisrotonde. De conclusie is dat leerlingen actiever meedoen aan de les wanneer de leraar hun willekeurig beurten geeft (cold calling). Bovendien worden de beurten op die manier gelijkmatiger over de klas verdeeld. Beide factoren dragen bij aan leerwinst. Eventuele stress bij leerlingen doordat ze onverwacht een beurt kunnen krijgen, kan ook voordelen hebben, mits leraren voldoen aan de randvoorwaarden voor cold calling. Om cold calling in te zetten zonder (te hoge) stress bij de leerlingen te veroorzaken, dient de leraar het regelmatig, willekeurig en niet als straf in te zetten. Een verdere voorwaarde is een veilig leerklimaat, waarin leerlingen worden beloond als ze een risico nemen en ze zich niet schamen voor een fout antwoord, of als ze het antwoord niet weten. Ook moeten leerlingen bedenktijd krijgen voordat de leraar een beurt geeft en moet de vraag passen bij het kennisniveau van de leerlingen. Er zijn geen wetenschappelijke studies gevonden die concluderen dat direct toetsen of willekeurig beurten geven in de klas tot meer leerwinst leidt dan vrijwillig vingers opsteken.

Extra kennisonderbouwing dus voor deze al enige tijd lopende verandering in het basisonderwijs: van vingers omhoog, naar naamstokjes in een pot, wisbordjes en andere cold calling.

<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/vrijwillig-vinger-opsteken-of-willekeurige-beurt>

Cultuurstrijd rond regenpakjes in de Finse voorscholen

Regenpakjes voor jonge kinderen zijn in Finland volop in discussie. Ze zijn meer dan zo maar kleding. Ze symboliseren voor de Finnen de toewijding aan het spelen en leven in de openlucht en aan holistische gezondheid. Ze passen bij de culturele waarde van het leven in de buitenlucht. Dit zou leiden tot onafhankelijkheid, veerkracht, volharding en emotioneel welzijn. Echter, de kleding beperkt kinderen in de vrije beweging, is niet comfortabel en blokkeert zo een gelukkige kindertijd. Bovendien verzwart ze de taak van de medewerkers in de opvang (aantrekken, uittrekken). Voor ouders is het de vraag of ze hun kind moeten dwingen om de pakjes te dragen, met het oog op de veronderstelde positieve effecten op hun ontwikkeling en om hen te leren omgaan met ongemak, dan wel hun kind inspraak moeten geven in de beslissing de pakjes te dragen.

Onderzoek geeft geen antwoord op deze punten, maar Finse onderzoekers proberen wel de discussie hierover een goede vorm te geven.

<https://oulurepo oulu.fi/handle/10024/53743>

<https://breaking.dog/0be16918874f4b63a9887834f8785121?lang=en>

Jonge kinderen en digitaal mediagebruik

Het ontbreekt niet aan studies naar de effecten van digitale media op jonge kinderen. Maar weten we wat dit betekent voor hun taalontwikkeling? Het kennisinstituut voor taalontwikkeling ITTA UvA onderzocht in opdracht van Pro Biblio de effecten van mediagebruik op de taalvaardigheid van kinderen van 0 tot 4 jaar.

In de eerste levensjaren ontwikkelt de taalvaardigheid van de jonge kinderen zich razendsnel, onder meer in interactie met de ouders en anderen. Passief, onbegeleid mediagebruik gaat echter ten koste van de interactie tussen ouder en kind. Niettemin kunnen digitale media, mits goed ingezet, juist een positief effect hebben. Educatieve content en actieve begeleiding door ouders versterken bijvoorbeeld de woordenschat en het begrip van kinderen.

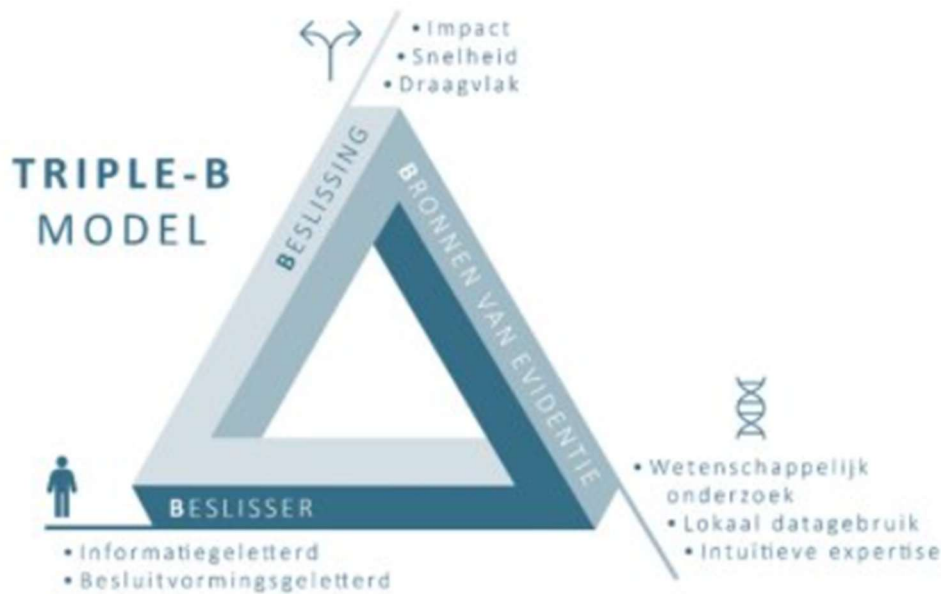
Ouders doen er goed aan om digitaal mediagebruik niet alleen te beperken, maar om digitale media ook zo weinig mogelijk onbegeleid en passief te laten gebruiken en zoveel mogelijk samen met hun kind naar media te kijken en erover te praten.

Het rapport van ITTA is genuanceerder in zijn aanbevelingen dan de World Health Organisation (WHO). Deze adviseert om de schermtijd van jonge kinderen (0-5 jaar) zoveel mogelijk te beperken, vooral als die schermtijd zittend en passief wordt doorgebracht. Volgens dit advies brengen kinderen tussen de 0 en 2 jaar idealiter 0 minuten zittend achter een scherm door en kinderen tussen de 2 en 4 jaar niet meer dan 60 minuten. In de praktijk krijgen Nederlandse kinderen echter veel meer schermtijd dan het WHO adviseert. Kinderen tussen de 0 en 1 jaar komen per dag gemiddeld 90 minuten met (digitale) media in aanraking, waarvan 69 minuten kijkend naar video's op televisie of smart-apparaten.

<https://www.probiblio.nl/de-effecten-van-digitaal-mediagebruik-op-de-taalontwikkeling-van-jonge-kinderen/>

Evidence informed werken in de onderwijspraktijk

Onderzoekers van de universiteit van Antwerpen gaan uitvoerig in op de complexe thematiek van evidence informed werken in het onderwijs. Zij ontwikkelden hiervoor het TRIPLE -B model. Hierin wordt uitvoerig ingegaan op de aard van de beslissingen die je in je werkpraktijk moet nemen, op de bronnen die je hierbij kunt gebruiken, namelijk wetenschappelijk onderzoek, lokaal datagebruik en intuïtieve expertise, en op de beslisser zelf en diens informatiegeletterdheid en besluitvormingsgeletterdheid.

In deze publicatie gaat het (helaas) alleen om de vraag hoe vanuit de onderwijspraktijk het evidence informed werken kan worden aangepakt, niet om de vraag wat de wetenschap zou kunnen en moeten doen om dit beter te faciliteren.

<https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/edubron/edubronblogt/het-triple-b-model/>

Maar werkt de overheid in het gelijke kansen beleid zelf wel evidence based?

Deze vraag stelt Geert Driessen zich in het 'Forum for Education Studies'. Hij ziet wel dat in allerlei sectoren steeds meer evidence based wordt gewerkt, dus op basis van methodologisch verantwoord onderzoek. Het gelijke kansen onderwijsbeleid ging daar echter niet erg in mee. Op basis van reviews over de periode 1985-2023 kan volgens Driessen worden geconcludeerd dat de beleidsmaatregelen in het gelijke kansen beleid nauwelijks waren gebaseerd op hard wetenschappelijk bewijs. Hij gaat in op de oorzaken van dit mankement en doet een aantal voorstellen voor verbetering. Zo pleit hij onder meer voor meer onderzoeksdeskundigheid en diepgaande onderzoekskennis op het ministerie, in plaats van ambtenaren alsmaar te laten rouleren, en voor het inrichten van een 'what works in education database'.

Inmiddels wordt aan het laatste gewerkt met o.a. www.onderwijskennis.nl, de toolboxen (jonge kind), de transitie van NRO naar NKO.... We blijven het (kritisch) volgen.

<https://www.geertdriessen.nl/wp-content/uploads/2025/07/2025-Driessen-FfES-Evidence-based-education-policy-in-practice-Pre-print.pdf>

De basis voor voor- en vroegschoolse programma's

In een ander artikel in hetzelfde tijdschrift gaat Driessen in op de ogenschijnlijke paradox die momenteel velen bezighoudt als het gaat om gelijke kansen. Ondanks grote investeringen in programma's in vve in allerlei landen (in Nederland jaarlijks 600 miljoen in alleen al voorschoolse educatie) wordt de kloof in onderwijsresultaten tussen kinderen met een rijke en kinderen met een arme gezinsachtergrond uiteindelijk alleen maar groter.

Driessen oordeelt in een uitvoerige analyse uitermate kritisch over de opbrengst van twee destijds maatgevende onderzoeken, het Perry Preschool and het Abecedarian project (uit de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw).

Ook een aantal onderzoekers van diverse Amerikaanse universiteiten zijn in het 'Journal of policy analysis and management' kritisch op de effectiviteit van 'public preschool programs'. Zij concluderen dat recente evaluaties van voorschoolse programma's mindere effecten laten zien dan voorbeelden van vroeger. De verklaring dat dit komt door een lagere kwaliteit in het vervolgonderwijs is volgens hen niet overtuigend. Ze betwisten niet het nut van investeringen in effectieve zorg voor jonge kinderen, maar vragen wel om serieuze aandacht voor deze mindere effecten van moderne vve aanpakken bij de kinderen. En ze pleiten voor stevig begeleidend longitudinaal (actie-)onderzoek.

In Nederland hebben we dergelijk onderzoek redelijk beschikbaar (hoewel dit o.i. nog veel beter kan). We rapporte(e)r(d)en regelmatig over het pre-COOL-cohortonderzoek (afgerond), over evening (de effectevaluatie van de voorschoolse educatie; recent afgerond), over de landelijke inspectie-onderzoeken naar de voorschoolse en de vroegschoolse educatie en over de jaarlijks terugkerende LKK (Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang). Tezamen bieden deze een onderbouwing voor de opbrengsten en effecten van onze 'educatie aan het jonge kind' en de onderzoeken bieden inzicht in verbeterpunten.

In dat licht is een recente nieuwsbrief van de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang interessant, waarin een aantal grafieken is opgenomen over de periode 2017- 2024. DE LKK maakt voor de metingen gebruik van de CLASS (classroom assessment scoring system) methodiek, de NCKO (Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek) kwaliteitsmonitor en omgevingsschalen. We zien dan dat de emotionele proceskwaliteit in alle kinderopvangsoorten (waaronder ook peuteropvang en bso) goed is (ook in internationaal perspectief). De educatieve proceskwaliteit ligt beduidend lager (gemiddeld in de 'middenrange'). Deze is ten opzichte van 2017 gestegen, maar recent in de laatste meting (2024) weer iets gedaald. De nieuwe metingen in 2025 dienen uit te wijzen of dit een fluctuatie was of een trend, aldus de onderzoekers.

Binnen alle kinderopvangsoorten zijn er grote verschillen in de educatieve kwaliteit met uitschieters naar boven en naar beneden. Een echt hoge kwaliteit wordt niet vaak geconstateerd. Dit sluit aan bij de eerdere constatering van Leseman (pre-COOL-onderzoek) dat maar een of de vijf jonge kinderen doorgaande vve van hoge kwaliteit ervaart.

Al met al lijkt het erg nodig om het thema 'kwaliteit van vve' nog eens stevig te agenderen.

En we kennen uit onderzoek de 'wickedness' van de gelijke kansen problematiek. Positieve trends zoals effectiviteit van voorschoolse educatie, gaan gepaard met negatieve trends als het toenemende

'schaduwonderwijs' (waar relatief veel hoge SES-kinderen aan deelnemen) en de toenemende armoede-problematiek. Tezamen vormen deze de (on)gelijke kansen-situatie.

<https://www.geertdriessen.nl/nl/nieuws/the-fragile-foundation-of-pre-and-early-school-programs-for-disadvantaged-children/>

<https://ojs.acad-pub.com/index.php/FES/article/view/1869/1093>

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/pam.70031>

<https://monitorlkk.nl/pathtoimg.php?id=4626>

https://www.monitorlkk.nl/nieuwsbrief/nieuwsbrief_lkk.php?nieuwsbrief_id=45

We blijven nog even bij de kinderopvang, waar ook bij onze Oosterburen het nodige over te doen is. Men is daar nogal geschrokken van de resultaten van een onderzoek naar wangedrag van pedagogische professionals in de instellingen.

Wangedrag van medewerkers in de Duitse kinderopvang

De universiteit van Giessen deed een groot onderzoek naar wangedrag van medewerkers in de kinderopvang, de Kita's. Het gaat daarbij om het uitsluiten van kinderen, het belachelijk maken, bang maken, duwen, trekken etc. Men vroeg 20.000 medewerkers en leidinggevenden naar hun ervaringen. Ruim 11% zegt voortdurend of dagelijks dit soort gedrag te zien. 14,4 % ziet het op de meeste dagen, 34% ziet het op sommige dagen, 40% ziet het nooit. Een op de vijf medewerkers grijpt bij wangedrag in, bij de leiding gebeurt het ingrijpen dubbel zoveel. 69% voelt zich nogal zwaar belast als ze dit wangedrag zien, de overigen nauwelijks of niet. De onderzoekers concluderen dat pedagogische wangedrag tegenover kinderen in Kita's regelmatig voorkomt en dat dit ook voor de medewerkers zeer belastend is. 'Er moet iets gebeuren' stellen de onderzoekers en doen daar ook uitvoerig aanbevelingen voor op verschillende niveaus. De kwaliteit en transparantie van het functioneren van het team komt daarbij aan de orde, maar ook de noodzaak om de personeelstekorten aan te pakken, die de problemen verergeren.

Je vraagt je dan af hoe het zit met de inspectie in Duitsland. Die is nogal complex geregeld. Zo is er het Landesjugendamt (LJA) voor de vergunningverlening en het toezicht. Het LJA voert meestal een uitgebreide inspectie uit bij de opening, bij grote wijzigingen of wanneer er klachten/signalen zijn. Wel zijn er per deelstaat verschillen in hoe vaak ze proactief langskomen. Het Gesundheitsamt (Gezondheidsdienst) kijkt naar de hygiëne en doet dit vrij frequent. Dan is er het plaatselijke Jugendamt (van de stad of gemeente) dat vaak het eerste aanspreekpunt is voor ouders en de Kita zelf. Hoewel zij niet altijd de officiële inspecteurs zijn (dat is meestal het Landesjugendamt), spelen deze instanties een grote rol bij de financiering en de dagelijkse kwaliteitsbewaking. In Duitsland ligt een grote verantwoordelijkheid bij de organisatie die de Kita beheert (vaak de kerk, de gemeente of een oudervereniging). Deze is wettelijk verplicht om zelf de kwaliteit te bewaken en te evalueren. Sinds de invoering van het Gute-KiTa-Gesetz (een landelijke kwaliteitswet) moeten Kita's in veel deelstaten op gezette tijden een externe evaluatie ondergaan door gecertificeerde bureaus, bijvoorbeeld eens in de 5 jaar.

<https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/publikationen/publikation/did/teamarbeit-in-kitas-zentral-fuer-schutz-und-wohlbefinden-von-kindern>

Werkt tutoring bij kleuters?

Deze vraag komt aan de orde bij de Kennisrotonde en wordt hier beantwoord door Illa Carrión Braakman en Merel de Wit. Zij concluderen dat over het algemeen geldt dat tutorprogramma's die beogen om leesproblemen te voorkomen, effectiever zijn als ze vroeg starten. Programma's die starten in groep 1, 2 of 3 leveren gemiddeld grotere effecten op dan programma's die starten in groep 4 of later. Leerlingen met leesproblemen, die een preventief tutorprogramma volgen op 4- of 5-jarige leeftijd, scoren gemiddeld beter op voorbereidende en beginnende leesvaardigheden. Ook hebben deze leerlingen in groep 3 minder vaak intensieve leesbegeleiding nodig dan vergelijkbare leerlingen die geen tutorprogramma in groep 1/2 volgden.

De positieve effecten van tutorprogramma's in groep 1/2 lijken op de lange termijn behouden te blijven. Zo laten deze leerlingen aan het einde van groep 3 een betere leesvaardigheid zien dan leerlingen die dit programma niet volgden. Van een tutorprogramma dat startte in groep 1/2 en doorliep tot en met groep 3 of 4, waren de positieve effecten op leesvaardigheden ook een jaar na het stoppen van het programma nog zichtbaar. Tutorprogramma's die starten in groep 1/2 zijn met name effectief als ze met een hoge intensiteit worden aangeboden, dat wil zeggen vaak of met een langere sessieduur. Daarnaast zijn tutorprogramma's in groep 1, 2 en 3 effectiever als de nadruk ligt op het fonologisch bewustzijn van leerlingen (kunnen omgaan met klanken door bijvoorbeeld woorden in lettergrepen op te delen), dan op andere aspecten van lezen.

<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/is-tutoring-bij-kleuters-effectief>

De kennisrotonde houdt zich bezig met het beantwoorden van vragen uit de onderwijspraktijk. Daarbij komen vaak vraagstukken aan de orde die wetenschappers misschien minder interessant vinden, maar die voor het werk van leerkrachten wel belangrijk zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor ons volgende onderwerp, de pauzeduur.

De pauzes tijdens schooltijd; wat is wijs?

Anne de Bruijn en Melissa van Amerongen verdiepten zich in dit onderwerp. Ze konden niet bijster veel wetenschappelijk onderzoek vinden om de vraag te beantwoorden welke invloed de duur van pauzes heeft op de concentratie en de leerprestaties van leerlingen op de basisschool.

De voorlopige conclusie luidt dat de duur van de pauze geen duidelijk effect heeft op de concentratie en leerprestaties van leerlingen op de basisschool. Leerlingen lijken zich wel wat beter te kunnen concentreren als ze meerdere keren per dag een korte pauze hebben. Ook de rekenprestaties nemen dan mogelijk toe. Dit zijn tentatieve conclusies want er is weinig onderzoek naar gedaan, en dat onderzoek is kwalitatief niet heel sterk. Nederlands onderzoek naar dit vraagstuk is er niet. Weinig inzichten dus nog voor een keuze tussen continuoosters met vaak 0,5 uur lunchpauze of het meer traditionele model met een pauze van 1 tot 1,5 uur.

<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/pauzeduur-en-effect-op-concentratie-en-prestaties-in-basisonderwijs#:~:text=De%20duur%20van%20de%20pauze,dag%20een%20korte%20pauze%20hebben.>

Scaffolding onder vuur

Scaffolding, wat samengevat kan worden als de juiste instructieve ondersteuning op het juiste moment, wordt vaak genoemd als een belangrijk kenmerk van effectief onderwijs. Deze conclusie steunt mede op een baanbrekende studie van David Wood e.a. uit 1978. Utrechtse onderzoekers repliceerden deze studie onlangs heel nauwgezet. Woods vond empirisch bewijs dat een contingent

gebruik (ondersteuning die precies is afgestemd op het niveau van de leerling) van verbale en non-verbale instructieniveaus de kern vormt van scaffolding. Kinderen die contingente ondersteuning ontvingen, waren aanzienlijk succesvoller in het maken van een lastige constructie- opdracht dan kinderen die minder contingente instructie hadden ontvangen. De Utrechtse onderzoekers (Nienke Smit e.a. 2025) die het onderzoek van Wood repliceerden, vonden die mooie effecten niet terug. Dat negatieve resultaat wil volgens de Utrechtse onderzoekers niet zeggen dat scaffolding nu in de prullenbak kan, maar het concept moet wel worden uitgewerkt en verfijnd.

Goede leerkrachten of tutores geven volgens de onderzoekers niet simpelweg meer ondersteuning aan kinderen die moeilijkheden ervaren en minder ondersteuning als het wel lukt. Productieve, contingente scaffolding is waarschijnlijk veel vernuftiger: goede leerkrachten observeren de taakuitvoering nauwgezet, zodat ze ook kunnen achterhalen waarom iets bij een bepaald kind op een bepaald moment niet lukt. Vervolgens passen ze de aard van hun ondersteuning daaraan aan. Daarbij houden ze ook rekening met bijvoorbeeld de motivatie van kinderen.

Gegeven de veelvuldige toepassing van scaffolding in onderwijs op allerlei niveaus, is hier verder onderzoek en reflectie nodig.

<https://psycnet.apa.org/fulltext/2026-36551-001.html>

<https://duurzaamonderwijs.com/2025/11/07/werkt-scaffolding-altijd-even-goed/>

Was het geld voor de verbetering van basisvaardigheden goed besteed?

Sardes en SEO onderzoeken de subsidieregeling ‘Verbetering basisvaardigheden’ van 2023 tot 2026. Jaarlijks was met deze regeling ongeveer 1 miljard euro gemoeid. Het ging om de basisvaardigheden taal, rekenen-wiskunde, burgerschapsvorming en digitale geletterdheid. De subsidie wordt het meest ingezet voor de basisvaardigheid taal (95%), maar ook aan rekenen-wiskunde wordt door een ruime meerderheid van de scholen aandacht besteed (86%). Iets meer dan de helft van de scholen zet de subsidie in om aan burgerschap te werken (53%) en 43 procent doet dit voor digitale geletterdheid. Veel scholen gebruiken de subsidie om aan meerdere basisvaardigheden te werken.

De onderzoekers zien in het po geen opvallende afwijkingen van het hierboven geschetste beeld op basis van de achterstandsscores (de oab-wegingsfactor). In het vo valt op dat de achterstandscore weinig invloed heeft op de keuze voor taal en rekenen-wiskunde, maar dat scholen met hogere achterstandsscores steeds vaker kiezen voor burgerschap en vooral minder gaan inzetten op digitale vaardigheden.

Het betreft hier een interimrapportage, omdat het project nog loopt. Interessant is dat ook het Centraal Planbureau een interimrapportage met betrekking tot deze subsidieregeling heeft gepubliceerd. Het CPB onderzocht de effecten van de subsidie op leerresultaten, doorstroom, en mobiliteit van onderwijspersoneel. De resultaten zijn voorshands niet erg hoopgevend. Men vindt geen systematische effecten van de eerste tranche van de subsidie op leerprestaties in het basis- en voortgezet onderwijs in het tweede jaar na toekenning. In het basisonderwijs geldt dit zowel voor de resultaten van de doorstroomtoets als voor de toetsscores van het leerlingvolgsysteem. Er zijn evenmin systematische verschillen in de kans op zittenblijven in het basisonderwijs of in de doorstroomsnelheid in de onderbouw en de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. In de tweede tranche, waar scholen met een hogere onderwijsachterstandscore de subsidie ontvingen, zijn er in het eerste jaar geen betrouwbare effecten op leerprestaties te zien.

De onderzoekers van het CPB merken op dat een structurele verbetering van leerprestaties tijd nodig heeft, waardoor het mogelijk te vroeg is om nu al meetbare effecten te verwachten. Op basis van deze tussentijdse evaluatie willen zij daarom nog geen definitieve conclusies trekken.

<https://www.cpb.nl/tussenevaluatie-subsidieregeling-verbetering-basisvaardigheden>

<https://www.masterplanbasisvaardigheden.nl/documenten/2025/07/16/implementatieonderzoek-subsidieregeling-verbetering-basisvaardigheden-tranche-3-beginmeting-2025>

Over de leraren

Het TALIS-onderzoek (Teaching and Learning International Survey), dat wordt gecoördineerd door de OESO, gaat in op de vraag hoe leraren en schoolleiders hun leer- en werkomgeving ervaren. In dit soort onderzoek worden heel veel landen behandeld en is het vaak zoeken naar de gegevens over Nederland. Daarom is het erg fijn dat er een Nederlandstalige publicatie is over de Nederlandse leraren, gemaakt door een consortium van onderzoeksinstituten.

Nederlandse leraren blijken zeer positief te zijn over hun beroep en de werkomgeving op school. Niet minder dan 95% werkt met plezier op school. De meeste leraren zouden bovendien opnieuw voor het beroep kiezen. In het primair onderwijs is de tevredenheid sinds de vorige TALIS-meting gestegen. Leraren zijn ook meer tevreden over hun salaris en arbeidsvoorwaarden dan in de vorige meting. Wel heeft een deel van de leraren veel last van werkstress, in het primair onderwijs is dit bij 1 op de 10 het geval. Belangrijke oorzaken voor de stress zijn de administratieve druk en de verantwoordelijkheid voor leerprestaties. Tevens nemen de problemen rond gedrag en communicatie toe: leraren noemen vaker het handhaven van gedragsregels, zorgen van ouders, en incidenten van verbaal geweld of intimidatie als stressfactoren.

Gemiddeld genomen zitten er in Nederland iets minder leerlingen in de klas dan in andere landen (ruim 23 kinderen in het po). De meerderheid van de leraren geeft aan dat meer dan 10% van de leerlingen in de klas extra ondersteuningsbehoeften heeft. Dat is fors hoger dan in de meeste landen die aan TALIS hebben deelgenomen.

Nederlandse leraren in het primair onderwijs met een fulltime aanstelling werken gemiddeld meer uren per week dan het TALIS-gemiddelde. In het primair onderwijs besteden Nederlandse leraren minder tijd aan lesvoorbereiding en nakijkwerk, en meer aan administratie dan het internationale gemiddelde. In vergelijking met TALIS-2018 zijn leraren in zowel het primair als voortgezet onderwijs meer tijd kwijt aan orde houden.

Vergeleken met andere landen overwegen relatief weinig Nederlandse leraren om het onderwijs te verlaten. In het basisonderwijs gaat het om één op de zes leraren, in het voortgezet onderwijs om één op de vijf. Meestal willen zij niet helemaal stoppen met onderwijs, maar juist doorgroeien naar een andere functie binnen de sector.

<https://www.talis2024.nl/wp-content/uploads/2025/10/1143-TALIS-2024.pdf>

https://www.oecd.org/en/publications/results-from-talis-2024_90df6235-

en.html?adestraproject=OECD%20Education%20and%20Skills%20Newsletter&utm_campaign=OED%20Education%20%26%20Skills%20Newsletter%3A%20October%202025&utm_content=Read%20the%20report&utm_term=edu&utm_medium=email&utm_source=Adestra

En over de opleidingen van onze leraren

Onderzoekers van de Radboud Universiteit en de Inspectie van het Onderwijs onderzochten de lerarenopleidingen voor het primair onderwijs. Voor het onderzoek is een analyse gemaakt van 47 voltijdroutes die leiden tot het leraarschap in het primair onderwijs. Uit de resultaten blijkt dat er een groot verschil is tussen de curricula van voltijdsroutes. De opleidingen besteden gemiddeld de meeste aandacht aan de vakgebieden Nederlandse taal en rekenen-wiskunde, maar er is tevens ruime aandacht voor expressievakken, zoals muziek, beeldende vorming en drama. Ruim de helft van de modules besteedt aandacht aan vakdidactische bekwaamheden. Dit zijn vaardigheden die nodig zijn om de leerstof goed te onderwijzen. Ook besteedt 40% van de modules aandacht aan vakinhoudelijke bekwaamheden. Vakinhoudelijke bekwaamheden gaan over kennis over de vakken die onderwezen worden, bijvoorbeeld kennis van aardrijkskunde. Voor pedagogische bekwaamheden is er minder aandacht. Pedagogische bekwaamheid gaat over de vaardigheden die nodig zijn om bijvoorbeeld orde te houden in de klas en leerlingen sociaal en emotioneel te ondersteunen. In minder dan een kwart van de modules kwamen deze aan bod.

Uit het onderzoek blijkt dat niet altijd alle bekwaamheidseisen - de wettelijke eisen waar een leraar aan moet voldoen om zijn beroep goed uit te oefenen - gedekt worden in de leerdoelen van de opleidingen.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2025/09/09/onderzoek-naar-lerarenopleidingen-primair-onderwijs-geeft-waardevolle-inzichten>

Onderwijsraad gaat spiritueel

Steeds meer leerlingen kampen met mentale problemen. Te denken is aan depressie, angst, stress, somberheid en onzekerheid. Dit verminderd welzijn wordt doorgaans benaderd als een individueel mentaal gezondheidsprobleem. Scholen richten zich op vroegtijdige onderkenning en preventie, en ontwikkelen zorgstructuren om leerlingen en studenten passend te ondersteunen. Deze aanpak leidt tot een forse belasting van de scholen. Ook de wetgeving rondom passend onderwijs is gericht op het bieden van individuele extra ondersteuning. De Onderwijsraad zou liever een andere aanpak zien. Men wil meer aandacht voor twee duidingen die men omschrijft als de zingevingsduiding en maatschappelijke duiding. Het ontbreken van welzijn wordt in verband gebracht met een fundamentele menselijke kwestie, namelijk de zoektocht naar betekenis en de zin van het leven (zingevingsduiding). Voor die zingeving is o.a. meer vrije tijd nodig. De Onderwijsraad citeert de 'Raad voor Volksgezondheid en Samenleving' die pleit voor meer lege tijd (lummeltijd). Vertraging, verveling en reflectie kan veel moois opleveren.

Maatschappelijke duiding van afnemend welzijn legt de oorzaak van welzijnsproblemen bij de samenleving. Dat betekent dat er (ook) aan de kant van de samenleving iets moet gebeuren en niet alleen in de ondersteuning van individuen.

Als voorbeeld voor een betere aanpak noemt de Onderwijsraad de aanstelling van schoolpastors en de stamgroepen in het Jenaplan onderwijs.

<https://www.onderwijsraad.nl/documenten/2026/01/15/welzijn-en-onderwijs>

Gemixte taal

Elma Blom van de Utrechtse Universiteit schrijft over het mixen van verschillende talen door ouders. In Nederland groeit bijna een op de drie kinderen op met een andere taal naast het Nederlands. Het mixen van talen is dan heel normaal. Er zijn verschillende vormen van mixen, zoals het invoegen van

losse woordjes. Denk aan 'What are you gonna have for toetje'. Ook komt het regelmatig voor dat er tussen sprekers gemixt wordt. Bijvoorbeeld wanneer ouders hun kind aanspreken in de thuistaal, en het kind reageert in het Nederlands. Vaak wordt gedacht dat hier een One-Parent-One-Language aanpak het beste is, waarin de ene ouder consequent de ene taal spreekt en de andere ouder de andere taal. Onderzoek van de Universiteit Utrecht (CALM project) laat echter zien dat het mixen van talen door ouders geen invloed heeft op de ontwikkeling van het Nederlands van kinderen. Meertalige kinderen die opgroeien in Nederland horen en gebruiken waarschijnlijk genoeg Nederlands, ook buitenshuis, waardoor het mixen van talen thuis geen impact heeft op de ontwikkeling van het Nederlands. Voor de thuistaal kan dit anders zijn. Deze taal horen en gebruiken de kinderen voornamelijk thuis. De vaardigheid in het spreken van de thuistaal kan daarom langzamerhand minder worden.

<https://www.uu.nl/nieuws/what-are-you-gonna-have-for-toetje>

Tenslotte willen we graag wijzen op een kersverse nieuw site, de Onderwijzer geheten, waar geprobeerd wordt onderzoek en onderwijspraktijk te verbinden. <https://www.deonderwijzer.com/>.

¹ Deze publicatie wordt samengesteld door drs. J. Kloprogge & drs. W. de Wit